

ศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านห้วยเขากับการสร้างความปลอดภัยทางอาหาร ของชุมชนห้วยเขาแดง

Ban Hua Khao Crab Culture Learning Center and Food Security in the Hua Khao Daeng Community

เกศกนก บุญเพชร^{1*}, จิราพร แก้วขวัญทอง¹, พรพรรณ สกุลหงษ์¹, อุทัย ปริณญาสุทินันท์²
Keskanok Boonpech^{1*}, Jiraporn Keawkwantong¹, Pornpan Sakulhong¹,
Utai Parinyasutinun²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านห้วยเขากับการสร้างความปลอดภัยทางอาหารของชุมชนห้วยเขาแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยมีผู้ให้ข้อมูล จำนวน 53 คน ได้แก่ ประธาน รองประธาน เลขานุการ และสมาชิกของศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านห้วยเขา จำนวน 18 คน ชาวบ้านในชุมชน จำนวน 25 คน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน และนักวิชาการ จำนวน 2 คน ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเขียนรายงานผลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา พบว่า ศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านห้วยเขา ซึ่งมีกระบวนการจัดการ อันได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ การประสานงาน การรายงาน และการจัดทำงบประมาณ โดยสมาชิกส่วนใหญ่นั้นเป็นชาวประมงพื้นบ้านและมีชาวบ้านในชุมชนเข้าร่วมด้วยจิตอาสาในการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม อีกทั้งยังใช้การวิเคราะห์ SWOT เพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านห้วยเขาให้เกิดความเข้มแข็ง รวมทั้งใช้เป็นแหล่งสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชนได้อย่างยั่งยืน อันจักนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนต่อไป

คำสำคัญ : ศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านห้วยเขา, ความมั่นคงทางอาหาร, คุณภาพชีวิต

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชุมชนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

² อาจารย์ ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

¹ Bachelor degree student, communities studies, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University

² Lecturer at Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University

* Corresponding author: e-mail: gift_999_@hotmail.com Tel.087-2959491

Abstract

The purpose of this qualitative research was to examine Ban Hua Khao Crab Culture Learning Center and the food security of the Hua Khao Daeng Community in Singhanakhon District, Songkhla Province. In-depth interviews, focus group discussions, and participant and non-participant observations were used as instruments to collect field data from 53 informants consisting of a chairman, vice chairman, secretary and 18 members of Ban Hua Khao Crab Culture Learning Center, 25 locals, 5 government officials and 2 academics. Data were also collected from related documents and research reports. The data were then analyzed using content analysis before a report was written using analytical description.

It was found that management of Ban Hua Khao Crab Culture Learning Center was composed of planning, organizing, staffing, commanding, coordinating, reporting, and budgeting. Most members of the center were native fishermen and villagers who volunteered to participate in the revival of the aquatic animal resources for the public benefit. SWOT analysis was also utilized to strengthen Ban Hua Khao Crab Culture Learning Center and to make it a sustainable food security resource for the community that would lead to the improvement of quality of life among people in this community.

Keywords : Ban Hua Khao Crab Culture Learning Center, food security, quality of life

บทนำ

ประเทศไทยมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ มีความมั่นคงทางอาหาร สามารถผลิตอาหารเพียงพอต่อความต้องการของประชากรในประเทศ รวมทั้งมีการส่งออกที่สร้างรายได้ให้กับประเทศอย่างมหาศาล จากสถิติในการส่งออกสัตว์น้ำเป็นสินค้าสร้างมูลค่าให้กับประเทศไทย เป็นจำนวนมากถึง 6,616,039,286 บาท ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2559 และติดอันดับที่ 15 ของสินค้าที่มีมูลค่าการส่งออกสูงสุดของในประเทศไทย (สำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ กรมศุลกากร, 2559) ซึ่งอาเซียนนั้น ถือเป็นผู้นำส่งออกอาหารทะเลรายใหญ่ของโลก โดยยอดการผลิตอาหารทะเลคิดเป็นร้อยละ 25 ของปริมาณอาหารทะเลในตลาดโลก โดย 10 อันดับประเทศที่ผลิตอาหารทะเลมากที่สุดในโลก พบว่า มีประเทศในอาเซียนติดอันดับอยู่ถึง

4 ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย ไทย เวียดนาม และฟิลิปปินส์ (อินทร์ อินทรภูมิ, อรรพรรณ ศรีโสมพันธ์ และนริศ สิ้นศิริ, 2559, น. 193) ทำให้อาชีพการประมงได้รับความสนใจ และเป็นที่นิยมมากขึ้น ดังนั้น ทรัพยากรสัตว์น้ำจึงกลายเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้กับชาวประมงได้เป็นอย่างดี

การจับปูม้า ซึ่งเป็นสัตว์เศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่งที่ตอบสนองความต้องการของตลาด อีกทั้งยังเป็นสัตว์ที่สามารถจับได้ตลอดทั้งปี และเป็นที่นิยมบริโภคในประเทศโดยทั่วไป นอกจากนี้ ปูม่ายังมีศักยภาพสูงในการทำอุตสาหกรรมผลิตปูน้ำจืดและสามารถส่งออกไปขายยังต่างประเทศได้ เนื่องจากปูม้าในประเทศไทยคล้ายกับปู blue crab; *Callinectes sapidus* ของต่างประเทศ (อภิรักษ์ สงรักษ์, วัฒนา วัฒนกุล และบุญศรี พรเดชอนันต์, 2556, น. 10) ทำให้ชาวประมงนิยมจับปูม้าในจำนวนที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งปัจจุบันนี้มีเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามาก

ขึ้น ทำให้การพัฒนาเครื่องมือจับสัตว์น้ำของชาวประมงสามารถจับสัตว์น้ำได้ในปริมาณที่เพิ่มขึ้น ทั้งอวนลอยปูและแห ส่งผลกระทบทำให้ทรัพยากรปูม้าในทะเลลดลง

อนึ่ง ความมั่นคงทางอาหาร อันเนื่องมาจากสถานการณ์ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของทะเลสาบสงขลาลดลงอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าสถานการณ์จะก้าวเข้าสู่ขั้นภาวะวิกฤตรุนแรงมากเพียงใด ก็ไม่ได้ทำให้การประกอบอาชีพของชาวประมงมีจำนวนลดลง ในทางตรงกันข้าม ชาวประมงมีแนวโน้มมีจำนวนเพิ่มขึ้น รวมทั้งเครื่องมือการทำประมงก็มีจำนวนเพิ่มขึ้นเช่นกัน เพราะมีปัจจัยอื่นเสริมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย นั่นคือ แม้ว่าปริมาณสัตว์น้ำที่ชาวประมงแต่ละครัวเรือนจับได้จะลดลงมาก แต่ราคาของสัตว์น้ำดังกล่าวกลับดีขึ้น ยิ่งสัตว์น้ำหายากมากเท่าใด ยิ่งได้ราคาดีมากขึ้นเท่านั้น จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้แนวโน้มของทรัพยากรปูม้าในทะเลสาบสงขลาลดลง ซึ่งความเสื่อมโทรมของทรัพยากรปูม้านี้ ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารอย่างไม่อาจปฏิเสธได้ กระนั้นก็ตามวิกฤตครั้งนี้ก็ไม่ได้เป็นสิ่งเลวร้ายเสมอไป เพราะอย่างน้อยการเกิดวิกฤตก็ทำให้มีการหาแนวทางในการแก้ไขและป้องกัน เพื่อไม่ให้เกิดเหตุการณ์ในลักษณะนั้นเกิดขึ้นซ้ำอีก (ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี, 2553, น. 42)

ทั้งนี้ การสร้างมาตรการรับมือกับความท้าทาย เพื่อความอยู่รอดของประชากรในการแก้ปัญหาของทรัพยากรปูม้านั้น ได้มีการจัดการและการฟื้นฟูทรัพยากรปูม้า โดยการก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเขา ซึ่งทำหน้าที่รับฝากแม่ปูม้าที่มีไข่แก่ติดหน้าท้องมาฝากไว้ในกระชังที่อยู่ในทะเลหรือถ้ำในโรงเรือน เมื่อแม่ปูม้าไขไข่ออกจากหน้าท้องแล้ว จึงนำแม่ปูม้าไปขาย ไข่ที่ถูกแยกออกจากตัวแม่ก็จะฟักเป็นตัวอ่อน ซึ่งอยู่ในระยะที่เรียกว่าซูลูเอีย หลังจากนั้นจะถูกปล่อยลงสู่ธรรมชาติและกินอาหารที่มีอยู่ตามธรรมชาติ จน

เติบโตเป็นปูม้าขนาดใหญ่ สำหรับแม่ปูม้าหนึ่งตัวขนาดกระดองกว้าง 9.15-18.84 ซม. จะผลิตไข่จำนวน 229,538-2,859,061 ฟอง เฉลี่ยเท่ากับ 998,292 ฟอง (จินตนา จินดาลิขิต, ลิขิต บุญสิทธิ, มาลา สุพงษ์พันธุ์, ไพโรจน์ ชัยเกลี้ยง และเพ็ญแข เนื่องสกุล, 2554, น. 7) อันเปรียบเสมือนกับการฝากเงินในธนาคาร แต่เปลี่ยนจากฝากเงินมาเป็นฝากแม่ปูม้าที่มีไข่นอกกระดอง โดยได้รับดอกเบี้ยเป็นการปล่อยลูกปูม้าคืนสู่ทะเล และได้รับกำไรเมื่อลูกปูม้านั้นเจริญเติบโต นอกจากนี้ ศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเขายังเป็นแหล่งการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการเพาะฟักลูกปูม้าให้แก่บุคคลที่สนใจได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี และเป็นการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นความมั่นคงทางอาหาร อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยสามารถสร้างความสัมพันธ์ของการพัฒนาประเทศกับการจัดการระบบที่เหมาะสมและเป็นรูปธรรม เพื่อนำมาซึ่งความมั่นคงทางอาหารของไทยอย่างยั่งยืน (วิรัชพร ประเสริฐศักดิ์, 2558, น. 158)

ชุมชนหัวเขาแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ซึ่งคนในชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำการประมง ฉะนั้นทรัพยากรสัตว์น้ำจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อชาวประมงเป็นอย่างมากในการหล่อเลี้ยงชีวิต จากสถานการณ์ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดการรวมตัวกันของชาวประมงพื้นบ้านในต่างพื้นที่และคนในชุมชน โดยการก่อตั้งธนาคารปูม้า จนพัฒนาเปลี่ยนเป็นศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเขา เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารให้แก่ชุมชน โดยกระตุ้นให้ชาวประมงพื้นบ้านและคนในชุมชนได้หันมาดูแลและใส่ใจต่อทรัพยากรสัตว์น้ำมากขึ้น ไม่ใช่จับเพียงอย่างเดียว แต่พวกด้องปล่อยคืนสู่ธรรมชาติด้วย อันเป็นการสร้างจิตสำนึกของความเป็นชุมชน ซึ่งเป็นทางเลือกใหม่ของการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมและการพึ่งตนเองของชุมชน (พีระ กันหาชิน,

วิบูล เป็นสุข, และชาติรี นาคะกุล, 2556, น. 65-66; โชติ ถาวร, สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, โนริยุดิ ชูชูกิ, และ ขนิษฐา นันทบุตร, 2557, น. 73) ซึ่งการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น อันเนื่องมาจากการได้รับผลกระทบที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิต ได้ทำให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการร่วมกลุ่มกัน เพื่อหาทางออกอย่างเป็นรูปธรรม

ด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากระบวนการจัดการศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านห้วยเขกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชนห้วยเขแดง ว่ามีการจัดการกับทรัพยากรปูม้าที่ลดลงได้อย่างไร รวมทั้งการเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ในการเพาะฟักลูกปูได้อย่างไร ทั้งนี้ เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ให้กับคนในชุมชนห้วยเขแดง ตลอดจนเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่น ๆ ได้นำไปใช้ เพื่อแก้ปัญหาในลักษณะเดียวกันต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการจัดการศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านห้วยเขกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชนห้วยเขแดง อำเภอ สิงหนคร จังหวัดสงขลา

วิธีการศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยมีผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดจำนวน 53 คน ดังนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 3 คน ได้แก่ ประธาน รองประธาน และเลขานุการ ผู้ให้ข้อมูลรอง จำนวน 50 คน ได้แก่ สมาชิกของศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านห้วยเข จำนวน 18 คน คนในชุมชน จำนวน 25 คน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน และนักวิชาการ จำนวน 2 คน ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จาก

นั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเขียนรายงานผลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษา อันได้แก่ รู้จักศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านห้วยเข การจัดการศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านห้วยเข การสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชนห้วยเขแดง และแนวทางการพัฒนาสู่ความยั่งยืน รายละเอียดมีดังนี้

รู้จักศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านห้วยเข

ตั้งอยู่ในพื้นที่ 70/16 หมู่ที่ 1 ตำบลห้วยเขแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา โดยเมื่อปี พ.ศ. 2553 ทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลสาบสงขลาเริ่มเสื่อมโทรมลง โดยเฉพาะปูม้า ทำให้นายชำนาญ มานิล จึงเกิดแนวความคิดที่จะเพาะฟักลูกปูม้า โดยได้มีการรวมตัวกันของชาวประมงพื้นบ้านในจังหวัดสงขลาและจังหวัดนครศรีธรรมราช รวมสมาชิกทั้งสิ้น จำนวน 180 คน ซึ่งให้ความร่วมมือและการสนับสนุนเป็นอย่างดี อีกทั้งคนในชุมชนห้วยเขแดงก็ให้ความร่วมมือและสนับสนุน เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรปูม้า และต่อมาปี พ.ศ. 2556 สมาชิกได้ไปศึกษาดูงานในโครงการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าทุ่งทะเล อันเนื่องมาจากพระราชดำริหรือโครงการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาและอนุรักษ์พันธุ์ป่าทุ่งทะเล อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ทำให้สมาชิกมีความรู้เกี่ยวกับการเพาะฟักลูกปูม้า รวมทั้งมีความชำนาญมากขึ้น ส่งผลให้อัตราการรอดในการเพาะฟักลูกปูม้ามีอัตราที่สูงขึ้น พร้อมทั้งจะปล่อยคืนสู่ธรรมชาติให้เจริญเติบโตและขยายพันธุ์ต่อไป อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจาก บริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) ในการสร้างโรงเพาะฟักที่มีมาตรฐาน และต่อมาปี พ.ศ. 2558 ก็กลายเป็นศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านห้วยเขอย่างเต็มรูปแบบ พร้อมทั้งจะสามารถถ่ายทอดความรู้ในการเพาะฟักลูกปูม้าให้แก่บุคคลที่มีความสนใจ

ได้ศึกษาและเรียนรู้การเพาะปลูกปูม้าอย่างถูกวิธี ทั้งนี้ ศูนย์การเรียนรู้เพาะปลูกปูบ้านหัวเขาได้เปลี่ยนข้อตกลงภายในกลุ่ม โดยจะไม่รวมตัวกันฟื้นฟูทรัพยากรปูม้าเพียงจุดเดียวที่อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา แต่จะแยกให้แต่ละพื้นที่ อันได้แก่ จังหวัดสงขลา ซึ่งประกอบด้วย อำเภอเมืองสงขลา อำเภอจะนะ อำเภอระโนด อำเภอเทพา และอำเภอสทิงพระ ซึ่งมีสองตำบล ประกอบด้วย ตำบลชุมพล และตำบลสนามชัย และจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีเพียงอำเภอหัวไทรเท่านั้น ทั้งนี้ คนในชุมชนเหล่านี้สร้างธนาคารปูม้าในพื้นที่ของตนเอง โดยมีศูนย์การเรียนรู้เพาะปลูกปูบ้านหัวเขา อำเภอสิงหนคร เป็นแกนนำหลักในการให้คำปรึกษาและแนะนำในการดำเนินงาน ซึ่งก็ได้รับการตอบรับที่ดี ทำให้ศูนย์การเรียนรู้เพาะปลูกปูบ้านหัวเขาเป็นที่รู้จักกันในสังคมต่างพื้นที่ที่เพิ่มมากขึ้น จนทำให้สื่อโทรทัศน์ได้เข้ามาสัมภาษณ์ เช่น ช่องสตาร์แม็กซ์ แชนแนล สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ช่อง 9 เอ็มคอตเอชดี และช่อง MONO 29 เป็นต้น รวมทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งการประชาสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ ช่วยทำให้ศูนย์การเรียนรู้เพาะปลูกปูบ้านหัวเขามีชื่อเสียงมากยิ่งขึ้น สรุปได้ว่า ศูนย์การเรียนรู้เพาะปลูกปูบ้านหัวเขาเกิดขึ้นจากความร่วมมือของคนในชุมชนและชาวประมงพื้นบ้าน เพื่อช่วยกันฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำอันเป็นแหล่งอาหารของชุมชนให้กลับมาอุดมสมบูรณ์ดังเดิม

การจัดการศูนย์การเรียนรู้เพาะปลูกปูบ้านหัวเขา

ปัจจุบันนี้ศูนย์การเรียนรู้เพาะปลูกปูบ้านหัวเขา มีสมาชิก จำนวน 65 คน เป็นคณะกรรมการ จำนวน 15 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 80 คน ซึ่งได้รับการตอบรับและสนับสนุนจากหลายองค์กร ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน อันได้แก่ บริษัท แพลฟูด (จำกัดมหาชน) ซึ่งเข้ามาให้คำปรึกษาในการเพาะเลี้ยงปูม้า สถาบันการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ซึ่งสนับสนุนด้านอาหาร และบริษัท ปตท. สำรวจและ

ผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) ซึ่งสนับสนุนงบประมาณในการสร้างโรงเพาะปลูกปูม้า ดำรงน้ำ ซึ่งสนับสนุนซูเปอร์มาร์เก็ต ดำรงจุกอร์ ซึ่งสนับสนุนเรื่องอาหาร บริษัท พิธานพาณิชย์ จำกัด บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด และการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ซึ่งสนับสนุนงบประมาณต่าง ๆ อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันการศึกษาในพื้นที่จังหวัดสงขลา ทั้งมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยทักษิณ และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ทำให้ศูนย์การเรียนรู้การเพาะปลูกปูบ้านหัวเขาเป็นต้นแบบให้แก่คนในชุมชนอื่น รวมทั้งหน่วยงานที่สนใจได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้และนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติในพื้นที่ของตนต่อไป

อนึ่ง การทำงานของศูนย์การเรียนรู้เพาะปลูกปูบ้านหัวเขาเป็นการทำงานร่วมกันของคนในชุมชนและกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านในรูปแบบพี่ ๆ น้อง ๆ โดยมีการคัดเลือกคณะกรรมการในการทำงานเป็นฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งสามารถตรวจสอบถึงความโปร่งใสได้ รวมทั้งมีผู้นำที่มีความเข้มแข็ง อีกทั้งยังเน้นการทำงานโดยไม่หวังผลตอบแทน ทำด้วยใจที่เป็นจิตอาสา และทำเพื่อประโยชน์ของสังคม อันถือเป็นจุดเริ่มต้นของการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำให้มีความสมดุลกับธรรมชาติ และเป็นการปลูกฝังให้รู้ถึงคุณค่าความสำคัญของทรัพยากรสัตว์น้ำเพื่อเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ สำหรับผู้ที่สนใจได้เข้ามาศึกษาการจัดการเพาะปลูกปูม้าที่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้หลัก POSDCORB Luther Gulick and Lyndall Urwick (อ้างถึงใน อุทัย ปริญญาสุทธินันท์, 2559, น. 29) เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์การจัดการศูนย์การเรียนรู้เพาะปลูกปูบ้านหัวเขา รายละเอียดดังนี้

การวางแผน (Planning) ศูนย์การเรียนรู้เพาะปลูกปูบ้านหัวเขาได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบ ดูแล และตรวจสอบความ

เรียบร้อยในการทำงานของสมาชิกภายในกลุ่มให้เป็นไปตามแบบแผนในการปฏิบัติงาน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรปฐมาให้มีความยั่งยืนต่อไปในอนาคต

การจัดองค์การ (Organizing) ประธานของศูนย์การเรียนรู้เพาะผักปลูกปูบ้านหัวเขาใช้วิธีการสร้างแรงจูงใจให้กับสมาชิก โดยการกระตุ้นให้สมาชิกภายในกลุ่มเล็งเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรปฐมา เพื่อเป็นแหล่งของการผลิตอาหารและสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับคนในชุมชนให้ได้ใช้ทรัพยากรปฐมาอย่างยั่งยืนและสร้างรายได้ให้กับตนเอง ทำให้สมาชิกภายในกลุ่มให้ความร่วมมือร่วมใจกันในการทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายตามความถนัดของแต่ละคนอย่างเต็มที่ด้วยความสมัครใจ

การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) ศูนย์การเรียนรู้เพาะผักปลูกปูบ้านหัวเขามีการเชิญชวนสมาชิกให้มาเข้าร่วมแบบปากต่อปาก เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ของศูนย์การเรียนรู้เพาะผักปลูกปูบ้านหัวเขาประกอบอาชีพทำการประมง โดยเป็นชาวประมงพื้นบ้านและคนในชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งสมาชิกที่เข้าร่วมมีเป้าหมายเหมือนกัน คือ มีความต้องการที่จะฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำเพื่อใช้เป็นแหล่งอาหารในการหล่อเลี้ยงชีวิตของตนและครอบครัว

การสั่งการ (Directing) ประธานกลุ่มจะใช้รูปแบบวิธีการสั่งการสมาชิกให้ทำงานด้วยวาจา มากกว่าเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งเป็นลักษณะการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ เนื่องจากการใช้วิธีนี้สะดวกและเข้าใจได้ง่าย หากมีข้อสงสัยสามารถถาม-ตอบได้ในทันที ทำให้เกิดความรวดเร็วในการทำงาน สามารถดำเนินงานต่อไปได้อย่างต่อเนื่องและไม่เกิดความสับสนในการทำงาน

การประสานงาน (Coordinating) ศูนย์การเรียนรู้เพาะผักปลูกปูบ้านหัวเขาใช้รูปแบบวิธีการกระจายข่าวสาร โดยการเขียนประกาศติดบอร์ด

ประชาสัมพันธ์และมีการสื่อสารกันในลักษณะบอกต่อกันปากต่อปาก เนื่องจากสมาชิกมีความสนิทคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี ซึ่งการสื่อสารในสองลักษณะนี้ทำให้เกิดความสะดวกและรวดเร็วในการติดต่อสื่อสารประสานงาน

การรายงาน (Reporting) การทำงานของศูนย์การเรียนรู้เพาะผักปลูกปูบ้านหัวเขาจะมีการจัดประชุมในทุกวันที่ 6 ของเดือนร่วมกันระหว่างชาวประมงพื้นบ้านกับคนในชุมชน และมีการจัดประชุมทุกปี ปีละ 1 ครั้ง ของสมาชิกในเครือข่ายต่างพื้นที่ เพื่อร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาที่เกิดขึ้น และร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งการแสวงหาแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างจริงจัง

งบประมาณ (Budgeting) ศูนย์การเรียนรู้เพาะผักปลูกปูบ้านหัวเขามีฝ่ายบัญชี ซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบในการจดบันทึกรายรับ-รายจ่าย และจัดสรรงบประมาณอย่างรัดกุม เพื่อความโปร่งใสในเรื่องของงบประมาณที่สามารถตรวจสอบได้ ทำให้ไม่เกิดปัญหาและความขัดแย้ง รวมทั้งมีการใช้งบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุด

นอกจากนี้ ยังใช้การวิเคราะห์ SWOT เพื่อศึกษาปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการ และประเมินสถานการณ์ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ รายละเอียดมีดังนี้

จุดแข็ง (Strengths) ประธานของศูนย์การเรียนรู้เพาะผักปลูกปูบ้านหัวเขามีวิสัยทัศน์ในการทำงานการจัดการสมาชิกในกลุ่มแบบเครือข่ายที่พี่น้องมากกว่าเจ้านายกับลูกน้อง จึงทำให้เกิดการยึดหยุ่นในการทำงาน ส่งผลให้สมาชิกมีความร่วมมือร่วมใจในการทำงานเป็นอย่างดี อีกทั้งยังมีการรวมกลุ่มของชาวประมงพื้นบ้านในต่างพื้นที่ จนพัฒนาสร้างเป็นเครือข่ายขยายพื้นที่ในการฟื้นฟูทรัพยากรเพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรภายในชุมชน

จุดอ่อน (Weaknesses) เนื่องจากสมาชิกมีการประกอบอาชีพหลักของตนเอง ฉะนั้น ในการ

ทำงานกับศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเขา สมาชิกจะใช้เวลาว่างจากอาชีพหลัก ทำให้การทำงานกำหนดเวลาที่แน่นอนไม่ได้ อีกทั้งยังไม่มีสวัสดิการให้แก่สมาชิก โดยเฉพาะการดำเนินงานนั้น จะใช้งบประมาณส่วนตัวเป็นหลัก

โอกาส (Opportunities) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ได้เข้ามาให้การสนับสนุนในเรื่องของอุปกรณ์ ค่าอาหาร การสร้างโรงเรือน และอื่น ๆ เพิ่มขึ้น ซึ่งสื่อและสถาบันการศึกษาก็ได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ รวมทั้งช่วยเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการเพาะฟักลูกปู เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรปูม้าอีกทอดหนึ่ง ทำให้ศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเขาเป็นที่ยอมรับและรู้จักเพิ่มขึ้น

อุปสรรค (Threats) ไม่มีนโยบายสนับสนุนจากการเมืองระดับท้องถิ่น ส่งผลกระทบทำให้การดำเนินงานภายในศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเขาเป็นไปได้อย่างลำบากและล่าช้าในการปฏิบัติงานในแต่ละครั้ง

สรุปได้ว่า การใช้หลัก POSDCORB และการวิเคราะห์ SWOT ช่วยทำให้ศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเขาสามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานไปได้ด้วยดี อันจักนำไปสู่ความเข้มแข็งและมั่นคงต่อไป

การสร้าง ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนหัวเขาแดง

อาหารเป็นความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ หากไม่มีอาหารมนุษย์ก็ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ชุมชนหัวเขาแดงเป็นพื้นที่ที่ล้อมรอบด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทั้งสองทะเล คือ ทะเลสาบสงขลา และทะเลฝั่งอ่าวไทย ที่เปรียบเสมือนเป็นเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงทุกชีวิตในชุมชน ซึ่งชุมชนหัวเขาแดงเป็นแหล่งพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำ จึงทำให้กลายเป็นแหล่งอาหารที่มีความสำคัญต่อชุมชน แต่เมื่อเวลาผ่านไป อาหารที่มีอยู่ก็เริ่มลดลง เนื่องจากประชากรมีจำนวนเพิ่มขึ้น ทำให้อาหารที่มีอยู่ไม่เพียงพอต่อคนในชุมชน รวมทั้งมีการทำลาย

ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่ของสัตว์น้ำที่คนในชุมชนใช้ในการหล่อเลี้ยงชีพ และคนในชุมชนมีการจับสัตว์น้ำ โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว โดยเฉพาะปูม้า ซึ่งเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่เป็นที่ต้องการของตลาด ทำให้ทรัพยากรปูม้าลดลงอย่างรวดเร็ว รวมทั้งเทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้า ทำให้เครื่องมือในการทำประมงมีการพัฒนาและจับปูม้าได้มากขึ้น โดยเฉพาะอวนลากและอวนล้อม ส่งผลให้แหล่งอาหารของชุมชนเกิดความเสื่อมโทรม จึงทำให้เกิดการรวมกลุ่มของชาวประมงพื้นบ้านและคนในชุมชนที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรปูม้า จึงได้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเขา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยฟื้นฟูทรัพยากรปูม้าที่ลดลงอย่างต่อเนื่องให้กลับมามีความอุดมสมบูรณ์ดังเดิม

สรุปได้ว่า ศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเขา ถือเป็นแหล่งสร้างความมั่นคงทางอาหารที่สำคัญของชุมชน ด้วยความร่วมมือร่วมใจกันเป็นอย่างดีของชาวประมงพื้นบ้านและชาวบ้านในชุมชน

แนวทางการพัฒนาสู่ความยั่งยืน

ศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเขาเปรียบเสมือนสถาบันที่ให้การศึกษามากแห่งหนึ่ง ซึ่งเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีความสนใจได้เข้ามาศึกษาและเรียนรู้ในการเพาะฟักลูกปูม้า อีกทั้งยังมีรูปแบบของระบบการเพาะฟักลูกปูม้าที่ครบวงจร ทำให้บุคคลที่เข้ามาศึกษาและเรียนรู้เกิดความเข้าใจได้ง่ายและถูกต้อง ส่งผลให้ศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเขาเป็นที่ยอมรับและรู้จักมากขึ้น ซึ่งช่วยกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกที่ดีและปลูกฝังให้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการฟื้นฟูทรัพยากรปูม้าให้มีความยั่งยืน รวมทั้งช่วยกันรักษาความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรปูม้า เพื่อให้เป็นแหล่งสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชนต่อไป อันจักส่งผลให้มีทรัพยากรได้ใช้ไปถึงรุ่นลูกหลาน ซึ่งการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมของศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเขานี้ สมาชิกได้ให้ความร่วมมือ

ร่วมใจในการปฏิบัติทำงานเป็นอย่างดี มีความรักและความสามัคคีในการทำงาน อีกทั้งสมาชิกยังมีความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ในการเพาะปลูกปทุมมาเป็นอย่างดี ทำให้สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคคลที่มีความสนใจได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม ศูนย์การเรียนรู้เพาะปลูกปทุมบ้านหัวเขายังคงต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชุมชนอื่น ๆ ได้นำไปประยุกต์ใช้ในชุมชนของตน โดยเฉพาะการสร้างเครือข่าย เพื่อให้มีการพัฒนาและขยายพื้นที่ในพื้นฟูทรัพยากรปทุมมากขึ้น

สรุปได้ว่า การตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรปทุมมาช่วยสร้างจิตสำนึกในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรปทุมมา เนื่องจากหากจะเป็นผู้ล่าเพียงอย่างเดียวโดยไม่คำนึงถึงทรัพยากรปทุมมาแล้วย่อมเกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรปทุมมาอย่างรวดเร็วและสูญสิ้นไปในอนาคตอันใกล้

อภิปรายผล

การศึกษาการจัดการศูนย์การเรียนรู้เพาะปลูกปทุมบ้านหัวเขากับการสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชนหัวเขาแดง มีข้อค้นพบที่น่าสนใจและควรนำมาอภิปรายผล รายละเอียดมีดังนี้

วิถีชุมชนกับสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหาร

ชุมชนหัวเขาแดงเป็นพื้นที่ที่อยู่ติดกับทะเลสาบสงขลาและทะเลฝั่งอ่าวไทย จึงทำให้คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการประมง เพื่อหล่อเลี้ยงชีวิต ดังที่ เลิศชาย ศิริชัย และ นฤทธิ์ ดวงสุวรรณ (2552, น. 220-221) อธิบายว่า ทะเลสาบสงขลาตอนล่างมีทรัพยากรสัตว์น้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ คนในชุมชนส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพทำการประมง รายได้ส่วนใหญ่เกิดจากการออกเรือจับสัตว์น้ำ และสัตว์น้ำที่ชาวประมงนิยมจับคือ ปูม้า เนื่องจากตอบสนองความต้องการของตลาดและขายได้ราคาดี สอดคล้องกับ กรรณิการ์ อุ่หนอบ,

ปรารภ แก้วเศษ และไพรัช ถิตย์ผาด (2558, น. 129) กล่าวว่า ปูม้ามีรสชาติอร่อย จึงเป็นที่นิยมในหมู่คนที่ชื่นชอบบริโภคอาหารทะเล เนื่องจากเนื้อปูแน่นและมีรสหวาน อันแสดงให้เห็นถึงความสดสะอาด และความสมบูรณ์ของปูม้าที่จับมาได้

เช่นเดียวกับ วุฒิชัย อ่อนเอี่ยม, วาสนา อารัตน์ และเทพบุตร เวชกามา (2555, น. 84) ที่อธิบายว่า ปูม้าเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของประเทศ ซึ่งมีมูลค่าหลายพันล้านบาทต่อปี แต่ผลผลิตของปูม้าในท้องทะเลไทยกำลังลดลง และมีแนวโน้มที่จะลดลงอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ ชลธิ์ ไพบูลย์กิจกุล, สาลินี ชาราพรรค, ศศิพา จิมพลี และ เบญจมาศ ไพบูลย์กิจกุล (2559, น. 717) ที่ระบุว่า สภาวะที่ความต้องการบริโภคปูทะเลเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ปริมาณการจับปูทะเลเพิ่มมากขึ้น สถานภาพทรัพยากรปูทะเลมีจำนวนลดลง และขนาดของปูทะเลที่จับได้ก็มีขนาดเล็กลงด้วย รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากปูขนาดเล็กที่ยังเจริญเติบโตไม่เต็มวัย ประกอบกับการขยายตัวของชุมชน ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมอย่างเห็นได้ชัด

ศูนย์การเรียนรู้เพาะปลูกปทุมบ้านหัวเขากับทางเลือกในการพัฒนา

การก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้เพาะปลูกปทุมบ้านหัวเขาของชุมชนหัวเขาแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เพื่อเป็นแหล่งศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับการเพาะปลูกปทุมมาและปล่อยคืนสู่ธรรมชาติ เพื่อให้ทรัพยากรปทุมมามีจำนวนเพิ่มขึ้น อันจักนำไปสู่การสร้างรายได้ของชาวประมงที่เพิ่มขึ้นด้วย ดังที่ ประจิตรา ประชุมแพทย์ (2556, น. 18) ย้ำว่าการอนุรักษ์วิถีชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและธรรมชาติในท้องถิ่น นอกจากจะช่วยให้สิ่งแวดล้อมนั้นคงอยู่ไปสู่คนรุ่นหลังแล้ว บางครั้งยังนำมาซึ่งรายได้ให้กับคนในพื้นที่ ซึ่งศูนย์การเรียนรู้เพาะปลูกปทุมบ้านหัวเขาคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก เพื่อเป็นแรงผลักดันขับเคลื่อนให้กับสังคมได้สำนึกและมองย้อนกลับไปถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับการใช้

ทรัพยากรปูม้า เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหา อันจักเป็นแนวทางการพัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรปูม้าอย่างยั่งยืน รวมทั้งเป็นแหล่งสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชนต่อไป ทั้งนี้ ศูนย์การเรียนรู้เพาะปลูกปูบ้านหัวเขายังคงต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนอย่างต่อเนื่อง

การสร้าง ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนหัวเขาแดง

การรวมตัวกันของชาวประมงพื้นบ้านและคนในชุมชน เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรปูม้า เนื่องจากตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรปูม้าที่ช่วยหล่อเลี้ยงชีวิต สอดคล้องกับ ไกรวัล ขวัญอ่อน, พิราพร นุชประเสริฐ, วิชาวิ พิทักษ์กมลพันธ์, พรธวัช ขางาม และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (2559, น. 467) ที่อธิบายว่า ความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมและให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหา มีการเรียนรู้ถึงสิ่งแวดล้อมที่มีและที่กำลังจะหายไป ความเสี่ยงและผลลัพธ์ที่ทุกคนจะได้รับ ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านและคนในชุมชนได้เข้าใจถึงปัญหาเป็นอย่างดีและปรับเปลี่ยนมุมมอง ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ทรัพยากรใหม่ เพื่อให้ทะเลมีความอุดมสมบูรณ์และมีความยั่งยืน อันจักนำไปสู่การสร้าง ความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชนของตน ทั้งนี้ รูปแบบการทำงานของศูนย์การเรียนรู้เพาะปลูกปูบ้านหัวเขาจะใช้ลักษณะการทำงานแบบไม่เป็นทางการ มีความยืดหยุ่นในการทำงาน และยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ซึ่งการเพาะเลี้ยงลูกปูม้าและปล่อยคืนสู่ธรรมชาติ ถือเป็นการทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและช่วยทำให้ทรัพยากรปูม้ามีจำนวนเพิ่มขึ้น ดังที่ ทิพย์สุดา ชวดเวช และธนกร ศรีบางแค (2557, น. 308) กล่าวว่า การเพาะและอนุบาลลูกปูม้า เพื่อเป็นการส่งเสริมหรือชี้นำแนวทางในการใช้ทรัพยากรปูม้าร่วมกับการฟื้นฟูทรัพยากร และการนำไข่ของแม่ปูม้ามาให้กับศูนย์การเรียนรู้เพาะปลูกปูบ้านหัวเขา ถือว่าเป็นความเสียสละรายได้เพื่อสร้างความยั่งยืนในการประกอบอาชีพใน

ลักษณะของการยอมเสียสละน้อยกว่าเสียมาก

เช่นเดียวกับ รัตนาวลี พูลสวัสดิ์, นิภา กุลานุจรี และสุพัฒน์ ศรีสง่า (2551, น. 17) ที่ระบุว่า การนำไข่นอกกระดองของแม่ปูม้ามาทำการเพาะฟัก จะทำให้แม่ปูม้าตัวนั้นสูญเสียน้ำหนักเฉลี่ยเท่ากับ 39.88 กรัม คิดเป็นรายได้เฉลี่ยที่สูญเสียไปตัวละ 7.18 บาท แต่ทุกคนก็พร้อมใจที่จะนำแม่ปูไข่นอกกระดองมาให้แก่ศูนย์การเรียนรู้เพาะปลูกปูบ้านหัวเขา เพื่อเป็นประโยชน์ในการฟื้นฟูทรัพยากรปูม้าให้มีจำนวนเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับอุดมศักดิ์ สินธิพงษ์ (2558, น. 111) ที่กล่าวว่า การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลต้องมีหน้าที่ไปพร้อมกับการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของทะเลให้คงอยู่ได้ เพื่อเป็นแหล่งอาหารให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน

ทั้งนี้ ศูนย์การเรียนรู้เพาะปลูกปูบ้านหัวเขา ถือเป็นแหล่งสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชนหัวเขาแดงที่มีความสำคัญ และเป็นแหล่งศึกษา เรียนรู้ให้แก่ผู้ที่มีความสนใจได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ เพื่อนำความรู้ไปเผยแพร่ต่อไป ซึ่งการวิเคราะห์ SWOT ช่วยทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลทำให้เกิดปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่จะสามารถช่วยสร้างจุดแข็ง ลดจุดอ่อน เพิ่มโอกาส และหลีกเลี่ยงปัญหาอุปสรรค สอดคล้องกับ อุทัย ปริญาสุทธินันท์ (2558, น. 14) และอุทัย ปริญาสุทธินันท์ (2559, น. 148) ซึ่งอธิบายว่า การวิเคราะห์ SWOT เป็นสิ่งที่องค์กรใช้เพื่อประเมินสถานการณ์ และนำไปสู่การกำหนดปัจจัยเชิงกลยุทธ์ อีกทั้งยังสามารถนำไปสู่ปัจจัยดังกล่าวมาจับคู่กันในรูปแบบของ TOWS matrix ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปัจจัยภายนอกที่เป็นโอกาสและอุปสรรคที่องค์กรกำลังเผชิญอยู่นั้นสามารถนำมาจับคู่เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับปัจจัยภายในที่เป็นจุดแข็งและจุดอ่อนได้เช่นกัน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การฟื้นฟูทรัพยากรปูม้าช่วยทำให้ทรัพยากรปูม้ามีแนวโน้มเพิ่มจำนวนขึ้นซึ่งส่งผลดีต่อชุมชน อันได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ทำให้

ชาวประมงพื้นบ้านและคนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น เพื่อนำไปหล่อเลี้ยงชีวิตของตนและครัวเรือน **ด้านสังคม** ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านและคนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของคนในชุมชน และ**ด้านสิ่งแวดล้อม** ทำให้มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรปูม้า อันเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของคนในชุมชน ได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรปูม้าในการบริโภคและค้าขาย ซึ่งทุกคนสามารถเข้าถึงได้ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรปูม้าอย่างทั่วถึง อีกทั้งยังเป็นการสร้างสมดุลระหว่างทรัพยากรปูม้าและผู้ใช้ทรัพยากรปูม้า ตลอดจนการตระหนักถึงความสำคัญกับแหล่งอาหารในชุมชน อันจักนำไปสู่การสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชนอย่างยั่งยืนในที่สุด

สรุป

ศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเขา เกิดจากการรวมตัวของชาวประมงพื้นบ้านและคนในชุมชน เพื่อช่วยกันฟื้นฟูทรัพยากรปูม้าให้มีจำนวนเพิ่มขึ้น อันจักนำไปสู่การสร้างรายได้เพิ่มขึ้นและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เนื่องจากชุมชนมีแหล่งอาหารที่เพียงพอและมีความอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้ ยังได้สร้างเครือข่ายการฟื้นฟูทรัพยากรปูม้าไปยังพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเป็นการขยายพื้นที่ฟื้นฟูทรัพยากรปูม้าและความอุดมสมบูรณ์ของอาหารในชุมชนของตนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรให้การสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเขาสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น รวมทั้งการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในรูปแบบของการเรียนรู้แบบใหม่ที่ทันสมัย จะช่วยทำให้ภารกิจของศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเขาในการเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ นั้น เกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้นเช่นกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับกรวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาการสร้างเครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเขาในการขยายพื้นที่ฟื้นฟูทรัพยากรปูม้า เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารให้แก่ชุมชน รวมทั้งควรศึกษามีส่วนร่วมของชาวประมงพื้นบ้านและคนในชุมชนในการขับเคลื่อนศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเขา เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรปูม้าของชุมชนอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ อุ่หนอบ, ปราบรณ แก้วเศษ และไพรัช ถิตยผาด. (2558). แนวทางการประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์และการเพาะพันธุ์ปูม้าของชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสารรมยสาร*. 13(2): 125-131.
- ไกรวัล ขวัญอ่อน, พิราพร นุชประเสริฐ, วิภาวี พิทักษ์กมลพันธ์, พรธวัธ ขางาม และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2559). แนวทางการสร้างความยั่งยืนของกิจกรรมธนาคารปูม้า ตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*. 9(1). 456-469.
- จินตนา จินดาลิขิต, ลิขิต บุญสิทธิ, มาลา สุพงษ์พันธ์, ไพโรจน์ ช้ายเกลี้ยง และเพ็ญแข เนื่องสกุล. (2554). *คู่มือธนาคารปูม้า*. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนาประมงทะเล กรมประมง.
- ชลี ไพบูลย์กิจกุล, สาลินี ธาราพรรค, ศศิพา จิมพลี และเบญจมาศ ไพบูลย์กิจกุล. (2559). ชีววิทยาบางประการปูทะเล *Scylla olivacea* บริเวณชายฝั่งชุมชนบ้านบางสะแก จังหวัดจันทบุรี. *วารสารแก่นเกษตร*. 44 (ฉบับพิเศษ 1): 717-722.
- ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (2553). การบริหารวิกฤตการณ์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*. 2(1): 41-54.
- โชติ ถาวร, สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, ไนริยดี ชูชุก และชนิษฐา นันทบุตร. (2557). กระบวนการจัดการป่าชายเลนในชุมชนอ่าวป่าคอก. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. 31(1): 65-88.
- ทิพย์สุตา ชังดเวช และธนกร ศรีบางแค. (2557). การศึกษาเบื้องต้นในการเพาะและอนุบาลลูกปูม้าเพื่อการอนุรักษ์. *วารสารแก่นเกษตร*. 42 (ฉบับพิเศษ 2): 304-308.
- ประจิตรา ประชุมแพทย์. (2556). ธนาคารปูม้าบ้านแหลมกลัด โครงการต้นแบบส่งเสริมวิถีชีวิตชุมชน. *วารสาร อพท.นิวส์ สื่อการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. 4(34): 18-19.
- พีระ กันหาชิน, วิบูล เป็นสุข และชาติรี นาคะกุล. (2556). ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างการพึ่งตนเองแบบมีส่วนร่วมในระดับหมู่บ้านโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านในจังหวัดหนองบัวลำภู. *วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. 2(2): 65-66.
- รัตนาวลี พูลสวัสดิ์, นิภา กุลานุจारी, และสุพัฒน์ ศรีสง่า. (2551). การประเมินความสูญเสียและผลได้ทางการเงิน จากการเลี้ยงปูม้าไข่นอกกระดองในธนาคารปูจังหวัดเพชรบุรี. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่ง.
- เลิศชาย ศิริชัย และนฤฤทธิ์ ดวงสุวรรณ. (2552). *ประมงพื้นบ้านลุ่มทะเลสาบสงขลา : วิถีและการเปลี่ยนแปลง*. สงขลา: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วิรัชพัชร ประเสริฐศักดิ์. (2558). ความมั่นคงทางอาหาร : จากพัฒนาการเกษตรสู่เศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารการเมืองการปกครอง*. 5(2): 144-160.
- วุฒิชัย อ่อนเอี่ยม, วาสนา อากรรัตน์ และเทพบุตร เวชกามา, (2555). การประเมินอัตราการกินอาหาร และการรอดตายของปูม้า (*Portunus pelagicus*) ที่เลี้ยงในปอดิน. *วารสารเกษตร*. 28(1): 83-91.
- สำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ กรมศุลกากร. (2559). *มูลค่าการส่งออกสูงสุด*. ค้นข้อมูล สืบค้นจาก <http://>

dataservices.mof.go.th/Dataservices/IETopExport

อภิรักษ์ สงรักษ์, วัฒนา วัฒนกุล, และบุญศรี พรเดชอนันต์. (2556). *ธนาคารปูม้า การอนุรักษ์และการจัดการโดยชุมชน*. ตีพิมพ์: สำนักงานประมงจังหวัดตรัง.

อิษฏ์ อินทรภูมิ, อรรพรรณ ศรีโสมพันธ์ และนริศ สนิศิริ. (2559). ภูมิภาคอาเซียนกับความมั่นคงทางอาหาร. *วารสารแก่นเกษตร*. 44(1): 191-200.

อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์ (2558). ชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน. *วารสารนักบริหาร*. 35(1): 104-113.

อุทัย ปริญญาสุทธินันท์. (2558). การจัดการชุมชน : มโนทัศน์และทฤษฎีที่จำเป็นต้องทบทวน. *วารสารการจัดการสมัยใหม่*. 13(2): 11-21.

อุทัย ปริญญาสุทธินันท์. (2559). *การจัดการชุมชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุทัย ปริญญาสุทธินันท์. (2559). การวิเคราะห์ SWOT แสงไฟส่องนำทางสู่การจัดการเชิงกลยุทธ์ที่ชุมชนทำได้. *วารสารเทคโนโลยีสุรนารี*. 10(2): 137-157.